

Trnavská univerzita – stredisko katolíckej a slovenskej obrody

František Hrušovský

2. decembra 2019 ✝ Kultúra

Katolícka obroda

Dušou katolíckej reformácie v Uhorsku, a teda predovšetkým na Slovensku, sa stal arcibiskup Peter Pázmány. Pochádzal z kalvínskych rodičov, neskôr sa stal katolíkom, vstúpil do rehole jezuitov, študoval v Brne, v Krakove a v Ríme, bol profesorom jezuitskej univerzity v Štajerskom Hradci, roku 1615 stal sa turčianskym prepoštom a nasledujúceho roku ostrihomským arcibiskupom v Trnave.

S menom Petra Pázmánya súvisí rozvoj a úspech katolíckej reformácie na Slovensku. Pázmány sa usiloval predovšetkým o to, aby pre katolícku vieru získal šľachtu, lebo v týchto časoch platila zásada: Komu patrí majetok, ten má právo rozhodovať o náboženstve poddaného ľudu. Podarilo sa mu dosiahnuť, že prevažná väčšina šľachtických rodín vrátila sa do katolíckej cirkvi a podporovala účinkovanie jezuitov na Slovensku. Ale hlavnou starosťou kardinála Pázmánya bola výchova kňazského dorastu a výchova mládeže. V Trnave obnovil starý seminár a jeho vedenie zveril jezuitom.

Slovenskí bohoslovci

Najschopnejších bohoslovcov posielal na štúdiá do cudziny na jezuitské vysoké školy. Medzi uhorskými bohoslovcami, ktorí odchádzali študovať do cudziny, boli zväčša Slováci. R. 1623 založil vo Viedni pri tamojšej univerzite osobitné kolégium pre bohoslovcov z Uhorska. Medzi chovancami tohto ústavu (Pazmaneum) od prvého počiatku mali prevahu Slováci, ba i rektorom Pazmanea bol za dlhý čas Slovák.

R. 1619 založil v Trnave Burzu (internát) sv. Vojtecha pre chudobných žiakov a r. 1624 osobitný konvikt pre šľachtickú mládež. Keďže trnavské jezuitské gymnázium malo dobrú povesť v celej krajine, do Trnavy prichádzala mládež z celého Slovenska, ba i zo susedných krajín, a to i mládež protestantská. R. 1626 založil Pázmány podobné jezuitské gymnázium i v Bratislave. Keďže vyučovacou rečou na jezuitských školách bola latinčina, profesormi boli aj cudzinci, ale na týchto školách účinkovali aj početní slovenskí jezuiti, ktorí boli súčasne slovenskými kazateľmi v týchto mestách.



Univerzita

Peter Pázmány sa už dávno zaoberal myšlienkou vybudovania univerzity, pretože v Uhorsku nebolo nijakej vysokej školy a k rozšíreniu reformácie prispelo aj to, že študenti z Uhorska chodili na univerzity do cudziny, najmä do Nemecka, odkiaľ prinášali nové náuky. Roku 1635 založil v Trnave univerzitu, ktorú zveril jezuitom. Táto vysoká škola sa stala najvýznamnejším ohniskom náboženského a kultúrneho života na Slovensku v duchu katolíckej reformácie.

Trnavská univerzita mala spočiatku iba filozofickú a teologickú fakultu, takže nebola úplnou univerzitou a preto ju pápež ani nepotvrdil. Až roku 1667 dostala fakultu právnickú a roku 1769 i fakultu lekársku.

Keď roku 1642 vtrhli na Moravu Švédi, profesori i študenti olomouckej jezuitskej univerzity sa presťahovali do Trnavy. Aby trnavská univerzita tým úspešnejšie mohla plniť svoje náboženské a kultúrne poslanie, prevzala do svojej správy aj starú trnavskú tlačiareň. Z tejto tlačiarne vyšlo v 17. a v 18. storočí mnoho kníh, najmä teologického a filozofického obsahu vo všetkých rečiach Uhorska.

Medzi prvými slovenskými knihami, ktoré vydala trnavská univerzitná tlačiareň, bol latinsko-slovenský spevník, vytlačený roku 1655.

Trnavská jezuitská univerzita bola v službách katolíckej reformácie a mala rovnakou mierou slúžiť duševným potrebám všetkých národov Uhorska. Keďže však táto vysoká škola za pol druhého storočia vyvíjala svoju činnosť na území Slovenska, v slovenskom prostredí, mala vplyv predovšetkým na náboženský a kultúrny život Slovenska a Slovákov, ktorí sa postupne vracali ku katolíckej viere.

Slovenská obroda

Tak ako na jezuitských gymnáziách aj na trnavskej univerzite študovali predovšetkým Slováci, ako o tom jasne svedčia matriky univerzity. V niektorých rokoch študenti slovenského pôvodu prevyšovali svojim počtom študentov všetkých ostatných národností. Okrem Slovákov, Maďarov a Nemcov študovali na trnavskej univerzite predovšetkým študenti slovanských národností z Uhorska (Chorváti a Rusíni) a z cudziny (Česi a Poliaci). I medzi profesormi bol veľký počet Slovákov.

Prvá prednáška pri otváraí univerzity odznela z úst slovenského jezuitu, profesora logiky Martina Palkoviča, ktorý sa stal neskôr aj rektorom univerzity. Niektorí z týchto slovenských profesorov boli i literárne činní, ako napr. slávny historik Samuel Timon z Trenčianskej Turnej, ktorý vo svojom latinskom diele o starých dejinách Uhorska zdôrazňuje starobylosť slovenského národa.

Správcom univerzitnej tlačiarne bol autor mnohých kníh Martin Szentiványi, pôvodom slovenský zeman z Liptovského Sv. Jána. V Trnave i mnohí profesori neslovenského pôvodu naučili sa po slovensky.

Trnavská univerzita, ktorá vznikla na slovenskej pôde a slúžila predovšetkým kultúrnemu povzneseniu Slovenska, až do roku 1773 bola pod vedením jezuitov. Roku 1777 sa presťahovala do Budína.

Úryvok z knihy Fr. Hrušovský: Slovenské dejiny, Matica slovenská, 1940

Koniec univerzity v Trnave

Už v rokoch 1750-tych sa začínali pokusy o presťahovanie univerzity z Trnavy. Mesto uprosilo kráľovnú Máriu Teréziu, aby sa tu univerzita ešte ponechala, už s ohľadom na to, že tam boli veľké budovy, ktoré

treba nanajvýš obnoviť alebo rozšíriť, aby univerzita slúžila svojmu poslaniu. Mária Terézia dala postaviť konvikt a r. 1754 odovzdala študentom záhradu s domom...

Po zrušení jezuitov r. 1773 učili na univerzite svetskí kňazi a civili. Z jezuitských základnín a nemovitostí sa založil univerzitný fond. ... Z tohto fondu sa odvádzalo 10 % do štátnej pokladne na opevňovanie hradov. Listina tohto fondu bola vystavená 15. februára 1775.



Toto opatrenie dávalo tušiť, že univerzita už dlho nebude v Trnave.

Nepomohli mestské prosby, aj keď sa univerzitný správca Juraj Fekete odvolával na to, že potrebné budovy pre univerzitu v Trnave sú hotové, pred nedávnom opravené. Za prenesenie univerzity do Budína sa dôvodilo tým, že Trnava má nevýhodnú polohu, leží na západnom konci Uhorska a že pre lekársku fakultu by bolo potrebné stavať veľkú nemocnicu.

Výbor zostavený na riešenie tejto otázky po prehliadke miestnych pomerov v Trnave aj v Budíne, kde kráľovná prepustila svoj palác na ciele univerzity, 2. decembra 1766 navrhol presťahovať univerzitu do Budína. Náklady sťahovania sa ponúkol uhradiť Budín.

Tak sa stalo, že 24. augusta 1777 Ján Zelenay, univerzitný rektor, skončil poslednú univerzitnú prednášku v Trnave. Zariadenie univerzity sa odvážalo z Trnavy na vozoch k Dunaju, kde sa ukladalo na lode, ktoré slúžili na dopravu soli...

Ján Pöstényi: Z minulosti Trnavy, 1938

URL adresa článku: <http://christianitas.sk/trnavska-univerzita-stredisko-katolickej-a-slovenskej-obrody/>